

2
3
4
bepaling te komen van de twee begrippen die door dit ééne woord worden aangeduid, haar bezien gelijk zij in de Gereformeerde Theologie eertijds is beoefend, daarna mijn gedachten uiteenzetten hoe dit naar de behoeften onzer dagen moet geschieden, waarbij ik dan ten slotte zal wijzen op de vruchten, die van zulk een beoefening der ethiek voor de wetenschap en het leven zijn te wachten.

1 Trachten wij tot een bepaling te komen van het begrip ethiek. In dit woord hebben wij niet met één maar met twee begrippen te doen, omdat de theoretische ethiek iets anders is dan de praktische. De bekende etymologische verklaringen leeren, dat ons studievak in verschillende talen zijn naam van de zeden ontvangt. Is zede de tot gewoonte geworden en daardoor tot zekere vastheid gekomen menselijke handeling, de ethiek laat de beschrijving dezer zeden over aan — om het woord van PAULSEN te gebruiken — de ethographie, terwijl zij zelf daarentegen zich de taak ziet aangewezen die zeden te beoordeelen. Hierin is te gelijk het verschil aangewezen tusschen de ethiek en de psychologie, welke laatste de menselijke handelingen niet beoordeelt, maar alleen het raderwerk blootlegt waardoor zij tot stand komen.

De psychologie toch kent wel menselijke handelingen in de tegenstelling van zedelijk en niet-zedelijk, het woord zedelijk sensu medio genomen, en verstaat daaronder dan zulke handelingen, die haar naaste oorzaak in den wil, en zulke die haar niet in den wil hebben, waarbij zij ons dan verder leert, dat ook onder die eerste groep — de wilsuitingen dus — zulke zijn, die door mechaniseering vaak onbewust geschieden, maar zij laat zich niet in met de qualificatie van goed en kwaad. Deze geldt uitsluitend op het gebied der ethiek, die dus de menselijke handelingen beoordeelt in haar tegenstelling van zedelijk en onzedelijk, of goed en kwaad, en wel bepaaldelijk — want dit onderscheidt de ethiek weer van de religie — binnen de sfeer van het menselijke. Deze toekenning van het praedicaat goed of kwaad is een waardeering, dit laatste woord nu genomen in den neutralen zin dien het vroeger ook bij ons had. Zulk een waardeering eischt op haar beurt weer een norm waarnaar men waardeert.

Aangezien nu de ethiek in het menselijke handelen, waaronder ik